

profesiinoi osvity : rezultaty doslidzhen i perspektyvy / za red. I. A. Ziaziuna, N. H. Nychkalo. Kyiv. S. 51-61. [in Ukrainian]

3. Veremchuk, O. V. Osoblyvosti formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh dokumentoznavtsiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh. [Peculiarities of the formation of the professional culture of future document scholars in higher educational institutions]. International Scientific Journal URL: <http://www.inter-nauka.com/> [in Ukrainian]

4. Kichuk, N. V. (2019). Pidhotovlenist fakhivtsia do profesiinoi refleksii u diialnosti yak parametr yoho konkurentozdatnosti. [The preparedness of a specialist for professional reflection in activities as a parameter of his competitiveness]. Naukovyi visnyk Pivdenoukrajinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. № 3. S. 15-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2019_3_5 [in Ukrainian]

5. Kobernyk, O. M., Yashchuk, S. M. (2001). Metodyka orhanizatsii proiektno-tekhnologichnoi diialnosti na urokakh trudovoho navchannia: navchalno-metodychni posibnyk. [Methodology of organizing project-technological activity in labor training lessons: educational and methodological manual]. Uman. 82 s. [in Ukrainian]

6. Proiektno-tekhnologichna diialnist uchniv na urokakh trudovoho navchannia: teoriia i metodyka: Monohrafiia (2003). [Project-technological activity of students in labor training lessons: theory and methodology: Monograph]. / Za zah.red. O. M. Kobernyka. Kyiv: Nauk. svit, 172 s. [in Ukrainian]

7. Savchenko, L. O. (2012). Zastosuvannia proiektnoi diialnosti v praktytsi vyshchoi pedahohichnoi shkoly. [Application of project activities in the practice of the higher pedagogical school]. Proiektna diialnist u tekhnologichnii osviti: monohrafiia / V. S. Pekelna, L. O. Savchenko ta in. Kryvyi Rih: SPD Zalozyi V.V. S. 30-48. [in Ukrainian]

8. Tereshchuk, A., Vdovychenko, A. (2004). Navchannia uchniv osnovnykh etapiv proiektno-tekhnologichnoi diialnosti.

Teaching students the main stages of project and technological activity. Trudova pidhotovka v zakladakh osvity. №4. S. 10-13. [in Ukrainian]

9. Tsymbaluru, A. (2008). Orhanizatsiia proiektnoi diialnosti suchasnoho vchytelia. [Organization of project activities of a modern teacher]. Pochatkova osvita. № 32. S. 16-31. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

САВЧЕНКО Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор Криворізького державного педагогічного університету

Наукові інтереси: особливості формування проєктної культури при підготовці майбутніх фахівців.

САФ'ЯН Карина Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: особливості формування проєктної культури при підготовці майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SAVCENKO Larysa Oleksiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Pedagogy and Methods of Technological Education Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: features of the formation of project culture in the training of future specialists.

SAFIAN Karyna Yuryivna – Ph.D. of Pedagogic Sciences, Associate Professor National university of life and environmental sciences of Ukraine.

Scientific interests: features of the formation of project culture in the training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 374.7.091.39

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-395-401

СЕРГІЄНКО Володимир Петрович –

доктор педагогічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту неперервної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5964-8114>

e-mail: v.p.sergienko@udu.edu.ua

СИДОРЕНКО Юлія Вікторівна –

аспірант Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7060-9707>

e-mail: yulisyd2@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

У статті розкрито актуальність та здійснено короткий огляд останніх досліджень і публікацій з теми. Проаналізовано вітчизняну та зарубіжну науково-педагогічну літературу з питань освіти дорослих. Вивчено та описано поняття «технологія» та «педагогічна технологія». Охарактеризовано зміст та особливості інтерактивного навчання в системі освіти дорослих, розглянуто класифікації технологій інтерактивного навчання, проблему застосування технологій інтерактивного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти; визначено основні ознаки технологій інтерактивного навчання та аргументовано переваги їх застосування у системі освіти дорослих. Інтерактивне навчання передбачає активну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. При цьому ролі педагога та учня перебувають у постійному балансі. Обидві сторони прагнуть вчитися і обмінюватися знаннями, досягненнями та конкретним життєвим досвідом. Розглянуто класифікацію форм і методів інтерактивних технологій: карусель, акваріум, мозковий штурм, мікрофон, дебати, дискусії, дебрифінг, розігрування ситуації за ролями, імітаційні ігри, метод «шість капелюхів» («Six Thinking Hats»), Student Team Learning (навчання в команді); Jigsaw (мереживна пила, Е. Аронсон); Learning Together (вчимося разом); Ігрові технології тощо. Акцентується увага на необхідності впровадження технологій інтерактивного навчання в процесі здійснення освіти дорослих, використання яких може бути успішним, якщо враховувати вікові особливості здобувачів освіти, їхні інтереси та потреби, життєвий та трудовий досвід, рівень мотивації, умови взаєморозуміння та психологічної сумісності, рівень зацікавленості та складності інтерактивних методів. У статті продемонстровано необхідність впровадження технологій інтерактивного навчання у освітній процес та підвищення його якості, акцентовано увагу на досвіді та особливостях їх впровадження на сучасному етапі.

Ключові слова: методи інтерактивного навчання, заклад вищої освіти, інтерактив, освітній процес, педагогічна технологія, технології інтерактивного навчання, навчання дорослих.

SERHIENKO Volodymyr Petrovich –

doctor of pedagogical sciences, professor,
director of the Educational and Scientific Institute of
Continuing Education of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5964-8114>
e-mail: v.p.sergienko@udu.edu.ua

SYDORENKO Yuliia Viktorivna –

graduate student at Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7060-9707>
e-mail: yulisyd2@gmail.com

THEORETICAL ANALYSIS OF SPECIFIC ASPECTS OF APPLYING INTERACTIVE LEARNING TECHNOLOGIES IN THE ADULT EDUCATION SYSTEM

The article reveals the relevance, provides a brief overview of the latest research and published materials relating to the topic, and analyzes domestic and foreign research and pedagogical literature on adult education. The concepts of "technology" and "pedagogical technology" have been studied and described. The content and specific features of interactive learning in the adult education system have been specified, classifications of interactive learning technologies, the issue of applying interactive learning technologies in the educational process of higher education institutions have been considered, with the essential features of interactive learning technologies defined, and the advantages of their application in the adult education system argued. Interactive learning involves active interaction between all participants in the educational process. The roles of the teacher and the student are in constant balance. Both parties are eager to learn and share knowledge, achievements, and specific life experiences. The classification of forms and methods of interactive technologies has been addressed, such as a carousel, aquarium, brainstorming, microphone, debates, discussions, debriefing, practicing role-playing situations, simulation games, "Six Thinking Hats" method, Student Team Learning; Jigsaw (E. Aronson); Learning Together; Game Technologies, and so on. The article emphasizes the need to introduce interactive learning technologies in the process of adult education, the use of which can be successful if we take into account the age characteristics of students, their interests and needs, life and work experience, level of motivation, conditions of mutual understanding and psychological compatibility, level of interest and complexity of interactive methods. The article demonstrates the necessity of introducing interactive learning technologies into the educational process and improving its quality, focusing on the experience and features of their implementation at the present stage.

Key words: interactive learning methods, higher education institution, interactive tools, educational process, pedagogical technology, interactive learning technologies, adult education.

Поставлення проблеми та обґрунтування її актуальності. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, нові орієнтири розвитку економічної, політичної та соціокультурної сфер визначають нові вимоги до випускників закладів освіти. Також зміни, що відбуваються в українській системі освіти, зумовлені необхідністю створення інноваційної, особистісно-орієнтованої освітньої парадигми, використання інтелектуального і творчого потенціалу людини для діяльності в цілому, а особливо в професійній. Однією з вимог сучасного суспільства до освіти є формування конкурентоспроможної та професійно компетентної особистості, здатної швидко адаптуватися до змін і самостійно приймати важливі рішення. Як наслідок, це потребує запровадження нових підходів до процесу навчання.

Розвиток освіти дорослих в Україні розглядається на державному рівні: аналіз проєкту Закону України «Про освіту дорослих» від 12 січня 2023 року № 2874-IX свідчить про інституціоналізацію освіти дорослих в українській державній системі освіти. Проєкт визначає освіту дорослих як освіту, що здобувається дорослими особами з метою особистісного і професійного розвитку та адаптації до соціальних, економічних та інших змін у суспільстві [1]. У цьому контексті значний внесок у розвиток освіти дорослих в Україні зробила наукова діяльність Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені І. Зязюна Національної академії педагогічних наук

України, на базі якого створено громадську науково-освітню організацію «Академія педагогічної майстерності та освіти дорослих», одним із завдань якої є розвиток наукової та просвітницької діяльності у сфері андрагогіки та професійного розвитку особистості впродовж життя людини.

Дорослі та працюючі люди потребують підвищення кваліфікації з метою вдосконалення своїх знань, умінь і навичок для ефективного виконання професійних завдань, а також через бажання потенційного кар'єрного зростання. Питання якісної підготовки компетентних та конкурентоспроможних працівників у будь-якій сфері набуває наразі великого значення. Оптимізація цього процесу ускладнюється специфічними особливостями освіти дорослих, а це вимагає застосування нових форм і методів, які забезпечують ефективний розвивальний і формувальний вплив, зокрема використання технологій інтерактивного навчання у освітньому процесі [2].

Як зазначається в роботі Л. Калініна, інтерактивне навчання – це процес, в якому той, хто навчається є учасником того, що він робить – говорить, управляє, моделює, пише, малює – і є активним учасником того, що відбувається, а не просто слухачем або спостерігачем [4].

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до широкого впровадження інтерактивного навчання в усіх сферах практичної

діяльності, включаючи освіту, соціальну роботу, управління тощо. Впровадження форматів і методів інтерактивного навчання в системі освіти дорослих є віянням часу, одним із ключових напрямів модернізації національної освіти та необхідною умовою задоволення освітніх потреб. Важливо зазначити, що нові інноваційні педагогічні технології розробляються в теоретичному та дидактичному аспектах, досить активно аналізується зарубіжний досвід упровадження наукових та практичних інноваційних розробок в сфері педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою інноватики в освіті розкрито в роботах: Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Живодьора, М. Крюгера, Дж. Мейерса, А. Підласого, І. Пригожина та інших. Теоретичним аспектам навчання дорослих присвячені праці зарубіжних та українських науковців: І. Зязюн, П. Джарвіс, С. Коваленко, Л. Лук'янова, В. Полуйко, Л. Сігасва та інші.

Вивченням технологій інтерактивних навчання займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема: Ю. Бабанський, В. Беспалько, Дж. К. Джонс, Л. Занкова, М. Кларіна, Дж. Майер, О. Пометун, Т. Ремех, О. Стрибна та інші. Питаннями розвитку та упровадження технологій інтерактивного навчання у закладах вищої освіти: займаються: Л. Бондарчук, М. Гузик, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Сисоєва та інші.

Метою статті є теоретичний аналіз сутності технологій інтерактивних навчання та особливостей їх впровадження у процесі навчання дорослих.

Методи дослідження. Для досягнення представленої мети використано такі методи дослідження: аналіз та синтез наукових досліджень з питань, пов'язаних із застосуванням технологій інтерактивного навчання в системі освіти дорослих; систематизація, класифікація, порівняння та узагальнення викладеного матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період здійснення реформ національної системи освіти з метою забезпечення формування у майбутніх фахівців здатності відповідати сучасним вимогам суспільства, адаптуватися до швидких змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати свої професійні знання впродовж життя та збагачувати власний професійний досвід, розроблено нові вимоги до цілей, змісту та якості підготовки фахівців освіти на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях. Освіта – єдина сфера, яка відтворюючи себе повністю, впливає на всі інші сфери і визначає тенденції та перспективи розвитку країни. Саме вища освіта працює на майбутнє, реагує на зміни у зовнішньому середовищі та адаптується до нових потреб суспільства, водночас визначаючи власні потреби та активно впливаючи на нього. Існує необхідність забезпечення високої якості професійної освіти, спрямованої на розвиток творчих компетентностей, призвела до істотних змін у педагогіці вищої школи.

Розвиток освітнього процесу в сучасному суспільстві, багатий досвід педагогічних інновацій, авторських шкіл та викладачів-новаторів, результати психолого-педагогічних досліджень

постійно потребують узагальнення та систематизації. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є технологічний підхід, застосування поняття «технологія» до сфери освітньо-педагогічних процесів.

Слово «технологія» має походження від грецьких слів *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – вчення. Відповідно термін «педагогічна технологія» в перекладі означає «вчення про педагогічному мистецтву, майстерності» [3].

У науковому розумінні та використанні терміна «педагогічна технологія» існує велика варіативність, серед яких можна виділити:

- педагогічна технологія як засіб, тобто виробництво і використання методичних засобів, приладів і навчального обладнання для освітнього процесу (Б. Лихачов, С. Смірнов, Н. Крилова, Р. де Кіффер, М. Мейер);

- педагогічна технологія включає в себе все: «від крейди і дошки» (Р. де Кіффер) до «всього, що можна увімкнути в електричну розетку» (М. Мейер);

- педагогічна технологія – це новий тип подання навчального матеріалу (С. Смірнов).

Отже, педагогічна технологія – це сукупність методів і засобів, що відтворюють теоретично обґрунтовані процеси навчання, виховання і розвитку, які забезпечують успішну реалізацію поставлених освітніх цілей.

Поняття «технологія навчання» є вужчим, та означає специфічні способи засвоєння матеріалу в межах певної дисципліни, курсу або теми, тобто технології навчання співвідносяться з частковими методами викладання певної дисципліни або курсу. Її мета – максимально оптимізувати процес навчання. Суть сучасного розуміння технології навчання полягає у визначенні раціональнішого способу досягнення поставлених цілей навчання.

Педагогічні технології класифікуються за різними ознаками [5]:

- за джерелом (на основі педагогічного досвіду або наукових концепцій);

- за цілями і завданнями (навчання і закріплення знань, виховання, розвиток природних якостей особистості);

- за можливостями педагогічних засобів (які засоби впливу дають найкращі результати);

- за функціями педагога, які він виконує за допомогою технології (діагностичні функції, функції управління конфліктами), за тим, яким аспектам педагогічного процесу «допомагає» та чи інша технологія.

Ще однією зі спроб класифікації педагогічних технологій була спроба яка розглядає «джерела та компоненти нових педагогічних технологій наступним чином: соціальні перетворення і нове педагогічне мислення, наукова педагогіка, психологія, суспільні науки, передовий педагогічний досвід, український і зарубіжний досвід минулого, народна педагогіка (етнопедагогіка)» [6]. У межах цих груп і підгруп виділяється близько 100 самостійних педагогічних технологій, які слугують альтернативою класно-урочній організації освітнього процесу: «технології

на основі гуманістично-особистісної орієнтації педагогічного процесу; дидактичного удосконалення та реконструювання матеріалу; застосування нових і новітніх інформаційних засобів; альтернативні технології; конкретно-предметні педагогічні технології; технології розвивальної освіти; виховні технології; соціально-виховні технології; педагогічні технології авторських шкіл; технології внутрішньошкільного управління тощо» [5].

Вивчаючи досвід української вищої школи, можна виокремити низку тенденцій у розвитку інноваційних освітніх технологій. Це посилення діагностичної спрямованості, ігрового контексту, інтерактивності, моделювання професійних ситуацій та зростання ролі творчої індивідуальності здобувачів освіти.

О. Шапран відзначає, що інноваційні педагогічні технології – це впорядковане поєднання сукупності дій, операцій і процедур, які забезпечують створення та оперативне впровадження різних видів педагогічних інновацій, що вносять позитивні зміни в традиційні педагогічні процеси, модернізують і трансформують їх [7].

Сучасна вища освіта вимагає організації освітнього процесу таким чином, щоб здобувачі освіти брали на себе значну частину відповідальності за результати навчання. Для багатьох з них така вимога може здатися незвичною і новою, але така методика організації навчальної діяльності є незрівнянно ефективнішою. Зміна акцентів вимагає зміни позиції як викладача, так і здобувачів освіти. Замість того, щоб передавати знання, викладач спеціально організовує багатогранний процес комунікації між здобувачами освіти і створює умови для того, щоб кожен студент працював по-різному, спираючись на власний досвід. Тим самим змінюється і позиція здобувачів освіти, які самі стають творцями знань. Конструювання знань стає можливим тому, що багатовимірною комунікація в освіті передбачає активність кожного суб'єкта освітнього процесу, а досвід і знання набуваються в реальних процесах, які продукують мислення і дії. Навчання, яке забезпечує багатовимірну комунікацію, називається інтерактивним. У такому навчанні відбувається взаємодія між учасниками, які беруть участь в освітньому процесі, тобто взаємодія в парах – «педагог і здобувач освіти», «здобувач освіти – здобувач освіти». Інтерактивне навчання визначається діалогічністю як його невід'ємною рисою.

Здійснивши аналіз наукових джерел, можемо зазначити, що термін «інтерактив» перекладається як «взаємодія», в той же час «інтерактивний» – як здатність до взаємодії [3].

Інтерактивний метод, Л. Калініна визначає, як спосіб взаємодії через бесіду, діалог [4].

Важливо зазначити, що в значній кількості досліджень стверджується, що найефективніші зміни в установках, мотивації та поведінці легше досягаються в групах, тобто в процесі групового навчання.

Технології інтерактивного навчання забезпечують ефективніші комунікаційні зв'язки між учасниками освітнього процесу та сприяють налагодженню партнерських відносин. В освіті дорослих слід підкреслити, що використання цих технологій ґрунтується на андрогінній моделі інтерактивного навчання. Стратегії використання технологій інтерактивного навчання визначають роль здобувачів освіти як активних учасників освітнього процесу. Важливим принципом взаємодії є принцип паритетності. Це означає, що педагог приймає думку і позитивну позицію здобувача освіти, визнає його право на самостійне судження і відкидає переконання, що єдина правильна думка належить лише йому. Це створює багатогранну модель комунікації, в якій педагог не домінує над здобувачами освіти, а стає учасником освітнього процесу. Педагоги виступають у ролі фасилітаторів, а не «замикають» активність на собі [8].

Використання інтерактивності у закладах вищої освіти має значну кількість переваг. Вона створює дружню атмосферу і стосунки між учасниками спілкування; допомагає здобувачам освіти стати більш самостійними і впевненими в собі; заохочує викладачів до плідної спільної роботи; нівелює авторитарну позицію викладачів; залучає до роботи кожного здобувача освіти; допомагає учасникам, які не дуже добре справляються з навчанням, отримати допомогу, а також завжди активно використовувати раніше набутий досвід. В теорії освіти розроблено наукові положення щодо використання технологій інтерактивного навчання. Вони повинні включати чітко сплановані та очікувані результати навчання, конкретні інтерактивні методи та прийоми для стимулювання процесу навчання, а також розумові та навчальні процедури, які можуть бути використані для досягнення запланованих результатів [9]. Зазначене вище можна інтегрувати до трьох етапів застосування: виклик, змістовий (смысловий) етап і рефлексія. Перший етап має на меті стимулювати і мотивувати інтерес здобувачів освіти до об'єкта вивчення і викликати їхні комунікативні наміри щодо мети спілкування. Змістова фаза спрямована на розроблення перспектив і визначення пріоритетів у спілкуванні. На етапі рефлексії обираються засоби залучення до процесу, визначаються компоненти та результати діяльності, враховуються функції та ролі всіх учасників інтерактивну [10].

Виходячи з аналізу наукової літератури, технології інтерактивного навчання є однією з найефективніших форм позитивної та активної взаємодії здобувачів освіти. Проте її ефективність залежить від низки чинників, серед яких [11]:

- чітке визначення цілей і завдань учасників освітнього процесу;
- створення сприятливої психологічної атмосфери в середовищі діяльності;
- раціональна організація процесу, що виражається в послідовності дій, оцінюванні результатів на кожному етапі;
- підготовка форми діяльності;

- опора на минулий досвід здобувачів освіти;
- рівні сформованості комунікативної комунікації.

Успіх чи неуспіх реалізації мети використання технологій інтерактивного навчання у закладах освіти залежить від чинників системності та послідовності. По-перше, це мотивується структурою викладання, тобто при визначенні компонентів заняття педагог опирається на структуру інтерактивного навчання, запропоновану О. Пометун: у вступі мотивується пізнавальна діяльність, актуалізуються базові знання та уявлення здобувачів освіти, презентуються тема та очікувані результати навчання. На думку О. Пометун та Л. Пироженко, технології інтерактивного навчання можна поділити на чотири групи: парне навчання (коли здобувачі освіти працюють один на один з педагогом чи одногрупниками), фронтальне навчання, ігрове навчання та дискусія у навчанні [9]. Наразі у закладах вищої освіти методи інтерактивного навчання переважно використовуються під час проведення тренінгів, прес-конференцій, майстер-класів, кейс-методів, круглих столів тощо. Ігрові технології є важливою частиною навчальних занять як комплексний засіб технологій інтерактивного навчання, що дозволяє реалізувати необхідні умови для особистісного та професійного розвитку особистості.

В літературі технології інтерактивного навчання поділили на неімітаційні та імітаційні. Неімітаційні технології не передбачають побудови моделей явищ або видів діяльності, що вивчаються. Імітаційні технології базуються на імітаційному або імітаційно-ігровому моделюванні, тобто відтворенні в навчальному середовищі процесів, що відбуваються в реальності [4]. Ці елементи структури інтерактивного навчання є важливими для різних організаційних форм і методів реалізації такого навчання, які відрізняються залежно від поставлених цілей та очікуваних результатів. Тому розглянемо класифікацію форм і методів інтерактивних технологій О. Пометун та Л. Пироженко [12; 13; 14]:

- технології кооперативного навчання: в парах, тріадах та малих групах, «два – чотири – всі разом», «карусель», «акваріум»;
- технології колективного навчання: мозковий штурм, мікрофон, незакінчені речення, мозаїка, незакінчені речення, ажурна пилка, дерево рішень;
- технології ситуативного моделювання: кейс-метод, симуляція, простий судовий процес; рольові ситуації: «рольові ігри», «ділові ігри», «громадські слухання», розігрування ситуації за ролями, імітаційні ігри;
- технології опрацювання дискусійних питань: метод прес, дебати, дискусії, дебрифінг, займи позицію, зміни позицію, дискусія в стилі телевізійного ток-шоу.

Все більше уваги в сучасній освіті приділяється методам інтерактивного навчання, в основі яких лежить особистісно зорієнтований підхід, орієнтований на індивідуальність здобувача освіти і спрямований на розвиток творчого

потенціалу здобувачів освіти, його мислення та безпосередніх навичок. При виборі конкретного методу інтерактивного навчання, наприклад, таких як Interview, Round Table, Reflexive Circle, Hot Summary, Project, Expert Group, Dozens of Questions, Excursion педагог розвиває відповідні навички в здобувачів освіти, і в результаті взаємодії обидва вчаться один в одного. Не менш цікавим є метод «шість капелюхів» («Six Thinking Hats»). Це проста та ефективна гра, яка дуже захоплює. Основні варіанти спільного навчання такі: Student Team Learning (навчання в команді); Jigsaw (мереживна пила, Е. Аронсон); Learning Together (вчимося разом); Ігрові технології.

Student Team Learning (STL, навчання в команді): педагог пояснює матеріал, а здобувачі освіти працюють у групах для закріплення матеріалу (без конкуренції всередині групи). Завдання пояснюється вголос, здобувачі освіти допомагають один одному, а після виконання завдання всі учасники обговорюють та оцінюють свою роботу.

Jigsaw (мереживна пила): на першому етапі творчого використання мовного матеріалу здобувачі освіти діляться на «Home Groups» (початкові групи), по три здобувачі в кожній. Метою роботи є самостійне ознайомлення з текстом, охоплення загального змісту, повне його розуміння та виконання роботи, пов'язаної з перевіркою розуміння прочитаного. На другому етапі здобувачі освіти працюють у в «Expert Groups» (експертних групах). Мета цієї роботи – порівняти відповіді, які здобувачі дали самостійно в «Home Groups», і разом переказати текст. Успіх залежить від співпраці. На третьому етапі виправи учасники повертаються до «Home Groups» і по черзі переказують текст. Кожен учасник повинен представити зміст іншим членам групи, а також допомогти їм зрозуміти його.

Learning Together (вчимося разом): здобувачі освіти мають поділятися на групи (по 3-5 осіб). Кожна група виконує одне завдання, яке є частиною великої теми, над якою працюють всі. Таким чином, педагог може спостерігати за успішністю виконання завдання, характером спілкування та допомогою, яку надають один одному здобувачі освіти [15].

Запропоноване використання технологій інтерактивного навчання сприяє не тільки ефективному повторенню матеріалу та словникового запасу, а й розвитку інтелектуальних навичок (пам'яті, уяви, уваги, критичного мислення, логічного мислення, творчого мислення) та формуванню навичок і вмій взаємодії з колегами та співпраці в команді.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, педагогічна технологія – це не механічний, одноразовий процес з незмінним результатом, а організаційно-змістова структура, яка визначає напрямок взаємодії педагога та здобувача освіти з нескінченним розмаїттям підходів і взаємозв'язків. Педагогічна технологія це не інструкція чи рецепт, а принцип практичної реалізації закономірностей розвитку особистості. Результатом дотримання цих умов при

використанні технологій інтерактивного навчання в процесі освітньої діяльності є формування професійних компетенцій майбутніх працівників, розвиток і зміцнення soft skills, hard skills та meta skills, які виникають у процесі взаємного спілкування.

Використання технологій інтерактивного навчання у вищій школі сприяє оптимізації та підвищенню ефективності освітнього процесу. Це пов'язано з тим, що здобувачі освіти можуть здобувати знання в доступнішій формі, вчать формулювати та відстоювати свою позицію в дискусіях, поважати альтернативні думки, аналізувати матеріал, знаходити спільні шляхи розв'язання проблем та розвивати проєктні навички. Активне використання технологій інтерактивного навчання в освітньому процесі у закладах вищої освіти здатне докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання і перетворити його на суб'єкт. Таким чином, кожен здобувач освіти стає співавтором лекцій, практичних та семінарських занять. Використовуючи інтерактивність, здобувачі освіти не лише здобувають поглиблені теоретичні знання, а й розвивають свою пізнавальну активність. Якщо враховувати відповідність між віковими особливостями, їхніми інтересами і потребами, життєвим і навчальним досвідом, рівнем мотивації, умовами взаєморозуміння і психологічної сумісності, рівнем зацікавленості, рівнем складності методів інтерактивного навчання і підготовленістю здобувачів освіти, то викладання у закладах вищої освіти з використанням технологій інтерактивного навчання може бути успішним.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Проєкт ЗУ «Про освіту дорослих». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vru-prijnyala-u-pershomu-chitanni-projekt-zu-pro-osvitu-doroslih> (дата звернення: 05.01.2024).
2. Використання новітніх технологій для особистісної підготовки студентів ХНМУ : Матеріали Всеукр. навч. наук. конф. В. М. Лісовий, В. Д. Марковський та ін. Тернопіль, 2012. С. 45–47.
3. Педагогічні технології: конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 015 «Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології), денної та заочної форми навчання; упоряд. Є. Л. Скворчевська. Харків : ДБТУ, 2022. 110 с.
4. Калініна Л. А. Роль інтерактивних технологій у змісті методичної підготовки майбутніх фахівців культурно-дозвілєвої сфери. *Молодий вчений*. 2017. № 4.2 (44.2). С. 39–44.
5. Антонова О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті. Ч. 1.*: наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2. НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: Філімонова Т. В., Тарнавська С. В., Орищенко І. О. та ін. ; наук. консультант Антонова О. Є. ; наук. ред. Березівська Л. Д. Київ, 2015. С. 8–15.
6. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Види педагогічних технологій URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy (дата звернення: 05.01.2024).
7. Шапран О. І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів : монографія. Переяслав-Хмельницький, видавництво С.В. Карпук, 2007. 370 с.
8. Пометун О. Технології – це відповідь. А про що ми запитуємо? *Рідна школа*. 2011. № 8/9(980/981). С. 23–27.

9. Козир М. В. Застосування технологій інтерактивного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 78. С. 186–191.

10. Сисоєва С. Освітні реформи: освітологічний контекст. *Освітологія*. 2013. № 2. С. 36–45.

11. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник. Київ : ЕКМО, 2011. 324 с.

12. Браткова О. І. Особливості застосування інтерактивних технологій у фаховій іншомовній підготовці майбутніх юристів. *Освітологічний дискурс*, 2016, № 1 (13). С. 9–18.

13. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А. С. К., 2004. 192 с.

14. Глійчук Л. Використання інтерактивних методів навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. *Обрії*. 2015. № 1. С. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2015_1_23 (дата звернення: 05.01.2024).

15. Hiltz S. R. Collaborative learning: The virtual classroom approach. *Technological Horizons in Education (T. H. E.) Journal*. 2000. Vol.17, №10. P. 59–65.

REFERENCES

1. Proiekt ZU «Pro osvitu doroslykh». [ZU project "About adult education"]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vru-prijnyala-u-pershomu-chitanni-projekt-zu-pro-osvitu-doroslih>. [in Ukrainian]
2. Vykorystannia novitnikh tekhnolohii dlia osobystisnoi pidhotovky studentiv KhNMU : Materialy Vseukr. navch. nauk. konf. (2012). [The use of the latest technologies for the personal training of students of KhNMU: Materials of Vseukr. education of science conf]. V. M. Lisovyi, V. D. Markovskiyi ta in. Ternopil. S. 45–47. [in Ukrainian]
3. Pedahohichni tekhnolohii: konspekt lektsii dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity, spetsialnosti 015 «Profesiina osvita» (015.37 Ahrame vyrobnytstvo, pererobka silskohospodarskoi produktsii ta kharchovi tekhnolohii), dennoi ta zaочноi formy navchannia; uporiad. (2022). [Pedagogical technologies: synopsis of lectures for applicants of the first (bachelor) level of higher education, specialty 015 "Professional education" (015.37 Agricultural production, processing of agricultural products and food technologies), full-time and part-time education]. Ye.L. Skvorchevska. Kharkiv : DBTU. 110 s. [in Ukrainian]
4. Kalinina, L. A. (2017). Rol interaktyvnykh tekhnolohii u zmisti metodychnoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv kulturno-dozvillievoi sfery. [The role of interactive technologies in the content of methodical training of future specialists in the cultural and leisure sphere]. *Molodyi vchenyi*. 4.2 (44.2). S. 39–44. [in Ukrainian]
5. Antonova, O. Ye. (2015). Pedahohichni tekhnolohii ta yikh klasyfikatsiia yak naukova problema. [Pedagogical technologies and their classification as a scientific problem]. *Suchasni tekhnolohii v osviti. Ch. 1.: nauk.-dopom. bibliogr. pokazhch. Vyp. 2. NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho ; uporiad.: Filimonova T. V., Tarnavska S. V., Oryshchenko I. O. ta in. ; nauk. konsultant Antonova O. Ye. ; nauk. red. Berезivska L. D. Kyiv. S. 8–15. [in Ukrainian]*
6. Ortynskyi, V. L. Pedahohika vyshchoi shkoly. Vydy pedahohichnykh tekhnolohii. [Pedagogy of high school. Types of pedagogical technologies]. URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy. [in Ukrainian]
7. Shapran, O. I. (2007). Systema innovatsiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia v umovakh navchalno-naukovo-pedahohichnykh kompleksiv : monohrafiia. [System of innovative training of the future teacher in the conditions of educational-scientific-pedagogical complexes: monograph]. Pereiaslav-Khmelnytskyi, vydavnytstvo S.V. Karpuk. 370 s. [in Ukrainian]
8. Pometun, O. (2011). Tekhnolohii – tse vidpovid. A pro shcho my zapytuemo? [Technology is the answer. What are we asking about?]. *Ridna shkola*. 8/9(980/981). S. 23–27. [in Ukrainian]

9. Kozyr, M. V. (2021). Zastosuvannia tekhnolohii interaktyvnoho navchannia v osvithomu protsesi zakladiv vyshchoi osvity. [Application of interactive learning technologies in the educational process of higher education institutions]. Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. Vyp. 78. S. 186–191. [in Ukrainian]

10. Sysoieva, S. (2013). Osvitni reformy: osvitolohichniy kontekst. [Educational reforms: educational context]. Osvitlohiiia. 2. S. 36–45. [in Ukrainian]

11. Sysoieva, S. O. (2011). Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh : navchalno-metodychnyi posibnyk. [Interactive technologies for teaching adults: a teaching and methodical guide]. Kyiv : EKMO. 324 s. [in Ukrainian]

12. Bratkova, O. I. (2016). Osoblyvosti zastosuvannia interaktyvnykh tekhnolohii u fakhovii inshomovnij pidhotovtsi maibutnikh yurystiv. [Peculiarities of the use of interactive technologies in professional foreign language training of future lawyers]. Osvitlohichnyi dyskurs. 1 (13). S. 9-18 [in Ukrainian]

13. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2004). Suchasnyi urok. [A modern lesson]. Interaktyvni tekhnolohii navchannia : nauk.-metod. posib. Kyiv : A. S. K. 192 s. [in Ukrainian]

14. Ilichuk, L. (2015). Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia u protsesi profesiinoy pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv. [Use of interactive learning methods in the process of professional training of future specialists]. Obrii. 1. S. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2015_1_23 [in Ukrainian]

15. Hiltz, S. R. (2000). Collaborative learning: The virtual classroom approach. Technological Horizons in Education (T. H. E.) Journal. Vol.17,10. P. 59–65. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СЕРГІЄНКО Володимир Петрович – доктор педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту неперервної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: інноваційні підхід до реалізації освітнього процесу в умовах євроінтеграції освітніх систем та інформатизації освіти.

СИДОРЕНКО Юлія Вікторівна – аспірантка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: розвиток професійних компетентностей сучасного педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SERHIENKO Volodymyr Petrovich – doctor of pedagogical sciences, professor, director of the Educational and Scientific Institute of Continuing Education of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University.

Scientific interests: innovative approach to the implementation of the educational process in the conditions of European integration of educational systems and informatization of education.

SYDORENKO Yuliia Viktorivna – graduate student at Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University.

Scientific interests: development of professional competences of a modern teacher.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 371.134

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-401-405

ВАСЮТИНСЬКА Єлена Артурівна –

PhD, старший викладач кафедри іноземних мов факультету № 1

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3967-0269>

e-mail: lenar@i.ua

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті розкрито роль формування комунікативних навичок в професійній підготовці майбутнього фахівця.

Комунікативні навички – це важливий компонент професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, які забезпечують обмін інформацією та формуються на основі мовленнєвих дій. Професійні комунікативні навички – це навички спілкування фахівців певної галузі в межах їхньої діяльності. Рівень сформованості такого виду комунікативних навичок – умова, за якої може бути продуктивною професійна комунікація.

Комунікативні вміння та навички особистості є складовими комунікативної активності, досить складною характеристикою, що виражається у певних потребах спілкуватися, виявляється в особистій готовності взаємодіяти в певних комунікативних ситуаціях, відтворювати її суть оптимальними та раціональними способами, які спрямовані на конкретні результати навчальної діяльності.

Встановлено, що формування комунікативних навичок майбутніх фахівців стає ефективнішим, якщо в процесі професійної підготовки на основі вивченого навчального матеріалу студент отримує творчі завдання, які допомагають йому опанувати такі компоненти комунікативної компетентності, як: прогнозування та програмування комунікативної ситуації; знання та ерудиція; засоби спілкування (вербальні та невербальні); управління комунікативною ситуацією; комунікативна культура (загальна та національна); орієнтація на соціального партнера; мовленнєва компетенція.

Під час організації комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу особливо важливим стає створення відповідних умов для розвитку суб'єктної позиції здобувачів освіти через актуалізацію і збагачення власного суб'єктного досвіду (звернення до раніше накопичених знань і умінь, стимулювання до використання різних способів і самостійного вибору виконання завдання, створення ситуацій морального вибору, заохочення пошуку нестандартних варіантів вирішення пізнавальної задачі (проблеми), організація пізнання через переживання, актуалізацію чуттєвого досвіду тощо); розвиток активності у пізнавальній діяльності (заохочення ініціативи, створення ситуацій вибору, організація проектної діяльності тощо). Таким чином, мова йде про складний процес комунікативної взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, наслідком якого є рішення та дії, що підштовхують до прогресу в розвитку майбутнього фахівця і прийняття ним відповідальності за власний вибір і результат вирішення проблеми.

Ключові слова: комунікативні навички, майбутні фахівці, професійна підготовка.

VASIUTYNSKA Yelena Arturivna –

PhD, senior teacher of the department of foreign languages

Faculty of the Donetsk State University of Internal Affairs

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3967-0269>

e-mail: lenar@i.ua